Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 14 listopada 2018 r.* [i]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Postępowanie upadłościowe – Rozporządzenie (WE) nr 1346/2000 – Artykuł 3 ust. 1 – Jurysdykcja międzynarodowa – Powództwo mające na celu zaskarżenie czynności prawnej upadłego – Jurysdykcja wyłączna sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium wszczęto postępowanie upadłościowe

W sprawie C-296/17

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny, Bułgaria) postanowieniem z dnia 12 maja 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 22 maja 2017 r., w postępowaniu:

Wiemer & Trachte GmbH w upadłości likwidacyjnej

przeciwko

Zhanowi Ovedowi Tadzherowi,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: T. von Danwitz, prezes siódmej izby, pełniący funkcję prezesa czwartej izby, K. Jürimäe (sprawozdawca), C. Lycourgos, E. Juhász i C. Vajda, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: R. Schiano, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 3 maja 2018 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu Wiemer & Trachte GmbH, w upadłości likwidacyjnej, przez A. Ganeva, S. Simeonova oraz V. Bozhilova, advokati,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina, G. Kolevę oraz M. Heller, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 28 czerwca 2018 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: bułgarski.

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1, art. 18 ust. 2, a także art. 21 i 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.U. 2000, L 160, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 1, s. 191).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Wiemer & Trachte GmbH, spółką w upadłości likwidacyjnej (zwaną dalej: „Wiemer & Trachte"), a Zhanem Ovedem Tadzherem w przedmiocie dokonania przez niego zwrotu kwoty pieniędzy przesłanej mu z konta bankowego Wiemer & Trachte bez zgody tymczasowego syndyka masy upadłości (zwanego dalej „zarządcą tymczasowym" w rozumieniu rozporządzenia nr 1346/2000).

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1346/2000

3 Motywy 2 i 6–8 rozporządzenia nr 1346/2000 mają następujące brzmienie:

„(2) Prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego wymaga skutecznego i sprawnego funkcjonowania transgranicznych postępowań upadłościowych; przyjęcie niniejszego rozporządzenia jest konieczne dla osiągnięcia tego celu, który wchodzi w zakres współpracy sądowej w sprawach cywilnych w rozumieniu art. 65 [WE].

[…]

(6) Zgodnie z zasadą proporcjonalności, niniejsze rozporządzenie powinno ograniczyć się do przepisów dotyczących właściwości dla wszczynania postępowań upadłościowych oraz wydawania orzeczeń bezpośrednio na podstawie postępowań upadłościowych i ściśle związanych z takimi postępowaniami. Ponadto niniejsze rozporządzenie powinno zawierać przepisy dotyczące uznawania takich orzeczeń oraz prawa właściwego, również odpowiadające tej zasadzie.

(7) Postępowania upadłościowe, postępowania układowe oraz podobne postępowania są wyłączone z zakresu [konwencji brukselskiej z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32)].

(8) Dla osiągnięcia poprawy skuteczności i efektywności postępowań upadłościowych o transgranicznych skutkach, jest niezbędne i właściwe, aby postanowienia dotyczące jurysdykcji, uznawania oraz prawa właściwego w tym zakresie zostały zawarte w akcie prawa wspólnotowego [unijnego], który jest wiążący dla państw członkowskich oraz bezpośrednio w nich obowiązujący".

4 Artykuł 3 ust. 1 i 2 rzeczonego rozporządzenia stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego, na terytorium którego znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika, są właściwe dla wszczęcia postępowania upadłościowego. W przypadku spółek i osób prawnych domniemywa się, że głównym ośrodkiem ich podstawowej działalności jest siedziba określona w statucie, chyba że zostanie przeprowadzony dowód przeciwny.

2. Jeżeli dłużnik ma główny ośrodek swojej podstawowej działalności na terytorium państwa członkowskiego, sądy innego państwa członkowskiego są uprawnione do wszczęcia postępowania upadłościowego tylko wtedy, gdy dłużnik ma na jego terytorium swój oddział. Skutki tego postępowania są ograniczone do majątku dłużnika znajdującego się na terytorium tego ostatniego państwa członkowskiego".

5 Artykuł 16 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„Wszczęcie postępowania upadłościowego przez sąd państwa członkowskiego właściwy zgodnie z art. 3 podlega uznaniu we wszystkich pozostałych państwach członkowskich z chwilą, gdy orzeczenie stanie się skuteczne w państwie wszczęcia postępowania.

[…]".

6 Zgodnie z brzmieniem art. 18 tego rozporządzenia:

„1. Zarządca powołany przez sąd właściwy zgodnie z art. 3 ust. 1 może wykonywać na terytorium innego państwa członkowskiego wszystkie uprawnienia przysługujące mu na podstawie prawa państwa wszczęcia postępowania, dopóki w tym innym państwie nie zostanie wszczęte kolejne postępowanie upadłościowe lub wskutek wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego nie zostanie zastosowany przeciwny temu środek zabezpieczający. Może on w szczególności, z zastrzeżeniem art. 5 i 7, usuwać przedmioty wchodzące w skład masy z terytorium państwa członkowskiego, na którym przedmioty te się znajdują.

2. Zarządca powołany przez sąd właściwy zgodnie z art. 3 ust. 2 może w każdym państwie członkowskim podnosić okoliczność, na drodze sądowej lub pozasądowej, że po wszczęciu postępowania upadłościowego rzecz ruchoma została usunięta z terytorium państwa wszczęcia postępowania na terytorium tego państwa członkowskiego. Ponadto jest on uprawniony do zaskarżania czynności prawnych stosownie do interesu wierzycieli.

[…]".

7 Artykuł 21 rozporządzenia nr 1346/2000 stanowi:

„1. Na wniosek zarządcy należy ogłosić w każdym innym państwie członkowskim istotną treść orzeczenia o wszczęciu postępowania oraz, w razie potrzeby, orzeczenia o powołaniu zarządcy, stosownie do przepisów danego państwa dotyczących obwieszczeń. W obwieszczeniu należy ponadto podać osobę powołanego zarządcy oraz czy właściwość sądu wynika z art. 3 ust. 1 czy też art. 3 ust. 2.

2. Każde państwo członkowskie, na którego terytorium dłużnik ma oddział, może jednak przewidywać obowiązek obwieszczenia. W takim przypadku zarządca lub każdy inny uprawniony organ państwa członkowskiego, w którym zostało wszczęte postępowanie określone w art. 3 ust. 1, są zobowiązani podjąć środki niezbędne dla dokonania tego obwieszczenia".

8 Artykuł 24 owego rozporządzenia stanowi:

„1. Kto w [jednym] państwie członkowskim spełnia świadczenie do rąk dłużnika, przeciwko któremu [wobec którego] w innym państwie członkowskim zostało wszczęte postępowanie upadłościowe, chociaż powinien był spełnić świadczenie do rąk zarządcy w tym postępowaniu, zostaje zwolniony ze zobowiązania, jeżeli nie wiedział o wszczęciu postępowania.

2. Jeżeli spełnienie świadczenia nastąpiło przed obwieszczeniem przewidzianym w art. 21, domniemywa się do chwili przeprowadzenia dowodu przeciwnego, że spełniający świadczenie nie wiedział o wszczęciu postępowania upadłościowego. Jeżeli spełnienie świadczenia nastąpiło po obwieszczeniu przewidzianym w art. 21, domniemywa się do chwili przeprowadzenia dowodu przeciwnego, że spełniający świadczenie wiedział o wszczęciu postępowania".

9 Zgodnie z brzmieniem art. 25 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia:

„Orzeczenia dotyczące prowadzenia i ukończenia postępowania upadłościowego wydane przez sąd, którego orzeczenie o wszczęciu postępowania podlega uznaniu na podstawie art. 16, jak również zatwierdzony przez taki sąd układ również podlegają uznaniu bez dalszych formalności. […]

Przepisy akapitu 1 dotyczą również orzeczeń wydawanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i blisko [ściśle] z nim związanych, również jeżeli orzeczenia te wydawane są przez inny sąd.

Przepisy akapitu 1 dotyczą również orzeczeń w sprawie zastosowania środków zabezpieczających, wydawanych po zgłoszeniu wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego".

Rozporządzenie nr 44/2001

10 Artykuł 1 ust. 1 i ust. 2 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42) stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Nie obejmuje ono w szczególności spraw podatkowych, celnych i administracyjnych.

2. Niniejszego rozporządzenia nie stosuje się do:

[…]

b) upadłości, układów i innych podobnych postępowań;

[…]".

Prawo bułgarskie

11 Artykuł 17a Targovski zakon (ustawy o działalności gospodarczej) stanowi:

„1. Oddział zagranicznej osoby prawnej, zarejestrowany i posiadający – zgodnie z prawem krajowym – zdolność do prowadzenia działalności gospodarczej, jest wpisywany do rejestru działalności gospodarczej.

[…]

3. Do rejestru wpisywane są następujące dane:

[…]

3) dane wynikające z wszelkich czynności sądu właściwego w zakresie prowadzenia postępowania upadłościowego, wpisane do rejestru, do którego jest wpisana zagraniczna osoba prawna, a w odpowiednim wypadku postanowienia, o których mowa w art. 759 ust. 1 i art. 760 ust. 3;

[…]

5. Wpis danych, o których mowa w ust. 3 pkt 2, 3 i 4, może również zostać dokonany z urzędu na podstawie powiadomienia pochodzącego z rejestru prowadzonego w innym państwie członkowskim Unii, w którym wpisana jest zagraniczna osoba prawna, otrzymanego za pośrednictwem systemu łączącego rejestry państw członkowskich".

12 Zgodnie z brzmieniem art. 15 Zakon za tyrgovskia register (ustawy o rejestrze działalności gospodarczej):

„1. Wpis, jego wykreślenie lub obwieszczenie mogą zostać zadeklarowane:

1) […] przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą lub osobę prawną prowadzącą działalność pozbawioną celu zarobkowego;

2) […] przez upoważnioną osobę;

3) […] przez inną osobę w sytuacji przewidzianej w przepisach prawnych;

4) […] przez adwokata wyraźnie umocowanego w tym zakresie, pod warunkiem że pełnomocnictwa udzielono zgodnie z wymogami ustanowionymi przez przepisy prawne regulujące wykonywanie zawodu adwokata w kontekście reprezentacji przed agencją.

[…]".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

13 Wiemer & Trachte jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Dortmundzie (Niemcy). Postanowieniem z dnia 10 maja 2004 r. Sofiyski gradski sad (sąd miejski w Sofii, Bułgaria) zarządził wpisanie do bułgarskiego rejestru działalności gospodarczej oddziału Wiemer & Trachte w Bułgarii.

14 Postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2007 r. Amtsgericht Dortmund (sąd rejonowy w Dortmundzie, Niemcy) wyznaczył, w ramach wszczęcia wobec Wiemer & Trachte postępowania upadłościowego, tymczasowego zarządcę oraz zarządził, że dokonane przez spółkę rozporządzenia są skuteczne wyłącznie po ich zatwierdzeniu przez niego. To pierwsze postanowienie zostało wpisane do niemieckiego rejestru działalności gospodarczej w dniu 4 kwietnia 2007 r. Drugim postanowieniem, wydanym w dniu 21 maja 2007 r. i wpisanym do rzeczonego rejestru w dniu 24 maja 2007 r., wspomniany wyżej sąd nałożył na Wiemer & Trachte ogólny zakaz rozporządzania majątkiem spółki. Trzecim postanowieniem, wydanym w dniu 1 czerwca 2007 r. przez ten sam sąd, w odniesieniu do spółki zostało wszczęte postępowanie upadłościowe. To trzecie postanowienie zostało wpisane do rzeczonego rejestru w dniu 5 czerwca 2007 r.

15 W dniach 18 i 20 kwietnia 2007 r., za pośrednictwem osoby kierującej bułgarskim oddziałem spółki, z rachunku bankowego Wiemer & Trachte w banku Obedinena Balgarska banka AD na rachunek bankowy Z.O. Tadzhera zostały dokonane przelewy, odpowiednio, kwoty 2149,30 EUR i 40 000 EUR tytułem, odpowiednio, „wydatków związanych z podróżą" i „zaliczki [na poczet wydatków] służbow[ych]".

16 Spółka Wiemer & Trachte wytoczyła następnie powództwo przed Sofiyski gradski sad (sąd miejski w Sofii) przeciwko Z.O. Tadzherowi, podnosząc bezskuteczność tych transakcji bankowych z tego względu, że nastąpiły one po wszczęciu postępowania upadłościowego. Spółka zażądała zwrotu do masy upadłości wymienionych w pkt 15 niniejszego wyroku kwot, powiększonych o odsetki ustawowe.

17 Zhan Oved Tadzher twierdził, że Sofiyski gradski sad (sąd miejski w Sofii) nie jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego oraz że kwota odpowiadająca wysokości zaliczki na poczet wydatków służbowych, która nie została wykorzystana, została zwrócona spółce Wiemer & Trachte w dniu 25 kwietnia 2007 r.

18 Zarzut braku jurysdykcji nie został uwzględniony przez Sofiyski gradski sad (sąd miejski w Sofii) w pierwszej instancji ani w postępowaniu apelacyjnym przez Apelativen sad (sąd apelacyjny, Bułgaria). Postanowieniem z dnia 28 stycznia 2013 r. Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny, Bułgaria) stwierdził, że kasacja od postanowienia Apelativen sad (sądu apelacyjnego) jest niedopuszczalna i że wspomniane postanowienie, uznające jurysdykcję Sofiyski gradski sad (sądu miejskiego w Sofii) do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty, korzysta z powagi rzeczy osądzonej.

19 Sofiyski gradski sad (sąd miejski w Sofii) uwzględnił co do istoty powództwo wytoczone przez spółkę Wiemer & Trachte. Zhan Oved Tadzher wniósł od tego orzeczenia środek odwoławczy. W dniu 26 lipca 2016 r. Apelativen sad (sąd apelacyjny) uchylił owo orzeczenie sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo o zwrot kwot przywołanych w pkt 15 niniejszego wyroku jako bezzasadne i niewsparte dowodami.

20 W związku z tym spółka Wiemer & Trachte wniosła od wyroku wydanego przez Apelativen sad (sąd apelacyjny) skargę kasacyjną do Varhoven kasatsionen sad (najwyższego sądu kasacyjnego), twierdząc, że art. 24 rozporządzenia nr 1346/2000 nie ma zastosowania do postępowania głównego i że w związku z tym Z.O. Tadzher nie może twierdzić, iż nie wiedział o wszczęciu postępowania upadłościowego wobec Wiemer & Trachte.

21 W tych okolicznościach Varhoven kasatsionen sad (bułgarski najwyższy sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

„1) Czy art. 3 ust. 1 rozporządzenia [nr 1346/2000] należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium wszczęto postępowanie upadłościowe, do orzekania w przedmiocie powództwa o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej opartego na upadłości i skierowanego przeciwko stronie pozwanej, która ma siedzibę lub miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim, jest wyłączna, czy też syndyk [zarządca] może wnieść powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej przed sąd w państwie członkowskim, na którego terytorium ma siedzibę [statutową] lub miejsce zamieszkania strona pozwana, w sytuacji określonej w art. 18 ust. 2 rozporządzenia, gdy powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej syndyka [zarządcy] oparto na rozporządzeniu majątkiem ruchomym dokonanym na terytorium tego innego państwa członkowskiego?

2) Czy przewidziane w art. 24 ust. 2 w związku z ust. 1 [rozporządzenia nr 1346/2000] zwolnienie z odpowiedzialności ma zastosowanie przy wykonaniu świadczenia na rzecz dłużnika w jednym państwie członkowskim przez członka zarządu [dyrektora] zarejestrowanego w tym państwie oddziału spółki będącej dłużnikiem, gdy w chwili wykonania świadczenia w innym państwie członkowskim w odniesieniu do dłużnika złożono wniosek o wszczęcie postępowania upadłościowego i wyznaczono tymczasowego syndyka [zarządcę], lecz nie wydano postanowienia dotyczącego wszczęcia postępowania upadłościowego?

3) Czy art. 24 ust. 1 [rozporządzenia nr 1346/2000] ma zastosowanie do wykonania zobowiązania do zapłaty kwoty pieniężnej na rzecz dłużnika, gdy pierwotne przekazanie tej kwoty od dłużnika do świadczeniodawcy uważa się za bezskuteczne zgodnie z prawem krajowym sądu upadłościowego (lex fori concursus), a bezskuteczność ta wynika z wszczęcia postępowania upadłościowego?

4) Czy wskazane w art. 24 ust. 2 [rozporządzenia nr 1346/2000] domniemanie braku wiedzy ma zastosowanie, gdy określone w art. 21 ust. 2 zdanie drugie tego rozporządzenia podmioty [organy] nie podjęły niezbędnych środków, aby zapewnić obwieszczenie aktów [czynności] sądu upadłościowego związanych z wyznaczeniem tymczasowego syndyka [zarządcy] oraz rozstrzygnięciem [zarządzeniem], że dokonane przez spółkę rozporządzenia są skuteczne wyłącznie po zatwierdzeniu przez tymczasowego syndyka [zarządcę], w rejestrze państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się oddział dłużnika, podczas gdy w państwie członkowskim siedziby oddziału przewidziano obowiązkowe obwieszczenie tych aktów [czynności], niezależnie od tego, że uznaje się je na mocy art. 25 w związku z art. 16 tego rozporządzenia?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

22 Poprzez swoje pytanie pierwsze sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, czy art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium wszczęto postępowanie upadłościowe, do orzekania w przedmiocie powództwa o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej upadłego, opartego na upadłości i skierowanego przeciwko stronie pozwanej, która ma siedzibę lub miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim, ma charakter wyłączny, czy też zarządca może wytoczyć powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej upadłego również przed sądem państwa członkowskiego, na którego terytorium ma siedzibę statutową lub miejsce zamieszkania strona pozwana.

23 Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 przyznaje jurysdykcję do wszczęcia postępowania upadłościowego sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika (wyrok z dnia 15 grudnia 2011 r., Rastelli Davide i C., C-191/10, EU:C:2011:838, pkt 27).

24 W celu określenia kryteriów pozwalających ustalić, czy powództwo jest objęte zakresem stosowania rzeczonego przepisu, Trybunał uściślił, że należy brać pod uwagę treść motywu 6 rozporządzenia nr 1346/2000, zgodnie z którym rozporządzenie to powinno ograniczyć się do przepisów dotyczących właściwości dla wszczynania postępowań upadłościowych oraz wydawania orzeczeń bezpośrednio na podstawie postępowań upadłościowych i ściśle związanych z takimi postępowaniami (zob. podobnie wyroki: z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 20; z dnia 19 kwietnia 2012 r., F-Tex, C-213/10, EU:C:2012:215, pkt 26).

25 Trybunał wywiódł stąd, że – mając na uwadze intencję ustawodawcy wyrażoną w przywołanym motywie oraz skuteczność (effet utile) rozporządzenia nr 1346/2000 – art. 3 ust. 1 rzeczonego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że sądom państwa członkowskiego właściwego do wszczęcia postępowania upadłościowego przyznaje on jurysdykcję międzynarodową do rozpoznania powództw wytaczanych bezpośrednio na podstawie tego postępowania i ściśle z nim związanych (zob. podobnie wyroki: z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 21; z dnia 19 kwietnia 2012 r., F-Tex, C-213/10, EU:C:2012:215, pkt 27).

26 Mając na uwadze w szczególności powyższe rozważania powództwo mające na celu zaskarżenie czynności prawnej upadłego, mające spowodować zwyżkę aktywów przedsiębiorstwa, wobec którego wszczęto postępowanie upadłościowe, należy do kategorii takich powództw. Artykuł 3 ust. 1

rozporządzenia nr 1346/2000 należy zatem interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium postępowanie upadłościowe zostało wszczęte, są właściwe do rozpoznania opierającego się na upadłości powództwa mającego na celu zaskarżenie czynności prawnej upadłego, skierowanego przeciwko pozwanemu mającemu miejsca zamieszkania względnie siedzibę w innym państwie członkowskim (wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 28).

27 Sąd odsyłający zastanawia się, czy jurysdykcja ta ma charakter wyłączny, czy też, przeciwnie, jest ona jedną z opcji i zarządca może wytoczyć powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej przed sąd państwa członkowskiego, na którego terytorium ma miejsce zamieszkania względnie siedzibę [statutową] strona pozwana.

28 W tym względzie należy zauważyć, z jednej strony, iż motyw 7 rozporządzenia nr 1346/2000 precyzuje, że postępowania upadłościowe, postępowania układowe oraz podobne postępowania są wyłączone z zakresu konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, która w stosunkach pomiędzy państwami – z wyłączeniem Królestwa Danii – została zastąpiona przez rozporządzenie nr 44/2001. Z drugiej strony zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. b) rzeczonego rozporządzenia rozporządzenie to nie stosuje się do „upadłości, układów i innych podobnych postępowań”.

29 To ostatnie rozporządzenie oraz rozporządzenie nr 1346/2000 należy interpretować w taki sposób, by uniknąć wszelkiego nakładania się zakresów ustanowionych tymi aktami przepisów oraz wszelkich luk prawnych. Zatem powództwa wyłączone z zakresu zastosowania rozporządzenia nr 44/2001 na podstawie jego art. 1 ust. 2 lit. b) należą do zakresu zastosowania rozporządzenia nr 1346/2000. Natomiast powództwa niewchodzące w zakres stosowania art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 należą, symetrycznie, do zakresu stosowania rozporządzenia nr 44/2001 (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 2017 r., Tünkers France i Tünkers Maschinenbau, C-641/16, EU:C:2017:847, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).

30 W kwestii tej Trybunał orzekł, że rozporządzenie nr 44/2001 powinno stosować się, z pominięciem dokładnie określonych dziedzin prawa, do ogółu spraw cywilnych i handlowych i że art. 1 ust. 2 lit. b) rzeczonego rozporządzenia wyklucza ze swojego zakresu stosowania jedynie powództwa wytaczane bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i ściśle z nim związane, wchodzące w zakres zastosowania rozporządzenia nr 1346/2000 (zob. podobnie wyrok z dnia 19 kwietnia 2012 r., F-Tex, C-213/10, EU:C:2012:215, pkt 29).

31 Z tego wynika, że odpowiednie zakresy stosowania tychże dwóch rozporządzeń regulujących jurysdykcję międzynarodową państw członkowskich są wyraźnie zdefiniowane i że powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej, jeżeli zostaje wytoczone bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i jest z nim ściśle związane, jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 1346/2000, a nie rozporządzenia nr 44/2001.

32 Należy jednak zauważyć, że rozporządzenie nr 1346/2000 nie przewiduje żadnej zasady ustalania jurysdykcji międzynarodowej, która prowadziłaby do przyznania sądom państwa członkowskiego miejsca zamieszkania względnie siedziby pozwanego jurysdykcji do rozpoznawania powództw o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej, wytaczanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i ściśle z nim związanych.

33 Trybunał orzekł już, że taka koncentracja wszystkich powództw bezpośrednio związanych z upadłością przedsiębiorstwa przed sądami państwa członkowskiego właściwego dla wszczęcia postępowania upadłościowego jest zgodna z celem poprawy skuteczności i efektywności postępowań upadłościowych o transgranicznych skutkach, sformułowanym w motywach 2 i 8 rozporządzenia nr 1346/2000 (wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 22).

34 Ponadto wykładnia ta znajduje uzasadnienie w motywie 4 tego rozporządzenia, ponieważ zgodnie z nim dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego niezbędne jest unikanie sytuacji, w których strony byłyby skłonne do przenoszenia majątku lub postępowania sądowego z jednego państwa członkowskiego do innego w celu uzyskania korzystniejszej sytuacji prawnej (forum shopping) (wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 23).

35 Sytuacja, w której różne sądy rozpatrywałyby powództwa mające na celu zaskarżenie czynności prawnej upadłego wytoczone w różnych państwach członkowskich, prowadziłaby do osłabienia możliwości osiągnięcia tego celu (wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 24).

36 Z powyższych rozważań wynika, że wskazane w art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium zostało wszczęte postępowanie upadłościowe, mają jurysdykcję wyłączną do rozpoznawania powództw wytaczanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i ściśle z nim związanych, a więc i opartych na upadłości powództw o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej.

37 Wniosku tego nie może podważyć kontekst, w jaki wpisuje się art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000.

38 Po pierwsze, dla zakwestionowania charakteru wyłącznego jurysdykcji międzynarodowej sądów, o których mowa w art. 3 ust. 1 owego rozporządzenia, do rozpoznania powództw o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej nie można wywodzić argumentów z art. 18 ust. 2 rzeczonego rozporządzenia.

39 Artykuł 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1346/2000 dotyczy bowiem jedynie szczególnej sytuacji, gdy zarządca został powołany w ramach postępowania, o którym mowa w art. 3 ust. 2 owego rozporządzenia, i nie może być stosowany do sytuacji takiej, jak stanowiąca przedmiot postępowania głównego, w której zarządca został powołany w ramach głównego postępowania upadłościowego.

40 Jak podkreśla rzecznik generalny w pkt 64 przedstawionej opinii, takie rozróżnienie wynika z tego, że w ramach postępowania, o którym mowa w art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 1346/2000, uprawnienia syndyka są ograniczone miejscowo, ponieważ zgodnie z tym przepisem skutki owego postępowania są ograniczone do majątku dłużnika znajdującego się na terytorium państwa członkowskiego [wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego] w chwili wszczęcia tego postępowania. Zarządca musi zatem w takim przypadku mieć możliwość zaskarżenia związanej z takim postępowaniem czynności prawnej upadłego przed sądem innego państwa członkowskiego aniżeli państwo wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego, jeżeli po wszczęciu rzeczonego postępowania majątek, którego postępowanie to dotyczy, został przeniesiony do innego państwa członkowskiego.

41 Po drugie, art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 również nie może posłużyć do wsparcia interpretacji art. 3 ust. 1 rzeczonego rozporządzenia, która miałaby przemawiać za uznaniem, że jurysdykcja międzynarodowa dla rozpoznawania powództw o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej jest jedną z opcji.

42 Jak zauważa rzecznik generalny w pkt 65 opinii, przepis ten dotyczy wyłącznie uznawania i wykonalności orzeczeń wydawanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i ściśle z nim związanych, nawet jeżeli orzeczenia te wydawane są przez inny sąd. Przepis ten jedynie dopuszcza możliwość, w ramach której sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium postępowanie upadłościowe zostało wszczęte na podstawie art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000, znane jest również powództwo wytaczane bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego; może przy tym chodzić o sąd, który wszczął postępowanie upadłościowe na podstawie art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000, lub inny sąd owego państwa właściwy miejscowo i rzeczowo (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2009 r., Seagon, C-339/07, EU:C:2009:83, pkt 26, 27).

43 W świetle całokształtu powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium wszczęto postępowanie upadłościowe, do orzekania w przedmiocie powództwa o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej upadłego, opartego na upadłości i skierowanego przeciwko stronie pozwanej, która ma statutową siedzibę lub miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim, ma charakter wyłączny.

W przedmiocie pytań od drugiego do czwartego

44 Jako że pytania od drugiego do czwartego są oparte na sprzecznym z treścią odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze założeniu, iż powództwo o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej upadłego może zostać wytoczone przed sądem państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się statutowa siedziba względnie miejsce zamieszkania strony pozwanej, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na te pytania.

W przedmiocie kosztów

45 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium wszczęto postępowanie upadłościowe, do orzekania w przedmiocie powództwa o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej upadłego, opartego na upadłości i skierowanego przeciwko stronie pozwanej, która ma statutową siedzibę lub miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim, ma charakter wyłączny.

Podpisy

i — Punkt 42 w niniejszym tekście był przedmiotem zmian o charakterze językowym, po pierwotnym umieszczeniu na stronie internetowej.